

Τρόπος λύσης πρακτικού στις Εφαρμογές Ποινικού Δικαίου- 10 βήματα

Το ότι διδασκόμαστε το Ποινικό Δίκαιο για έναν αδιόρατο λόγο σε τόσο θεωρητικό βαθμό καθιστά αρκετά δύσκολο το να αντιμετωπίσουμε επιτυχώς ένα πρακτικό ζήτημα στις εξετάσεις, τόσο στο πεδίο του Ειδικού Ποινικού Δικαίου όσο και -ιδίως- των Εφαρμογών. Ως εκ τούτου, προσπάθησα να συνοψίσω σχηματικά την πορεία μιας επιτυχούς εξέτασης πρακτικού ζητήματος, εν είδει μεθοδολογίας. Φυσικά ο τρόπος που προτείνω δεν είναι απόλυτος αλλά περισσότερο μια βοήθεια δογματικής και πρακτικής επεξεργασίας του Ουσιαστικού Ποινικού δικαίου. Βασική μου πηγή ήταν τα πρακτικά εκ των παραδόσεων, καθώς και η προσέγγιση που ακολουθούν ο Καραγιαννόπουλος και ο Μπέκας στα βιβλία τους. Η διαδικασία λοιπόν έχει ως εξής:

- ✓ Αρχικά, αυτό που πρέπει να δείξουμε είναι πως ξέρουμε να καταστρώνουμε έναν δικανικό συλλογισμό αναφορικά με το εκάστοτε ζητούμενο. Αυτό γίνεται εύκολα παραθέτοντας πρώτον την μείζονα πρόταση, δηλαδή την ερμηνεία των άρτι εντοπισθέντων κανόνων δικαίου, ακολούθως την ελάχιστο πρόταση, ήτοι τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά για τα οποία έχει δημιουργηθεί δικανική πεποίθηση, και τέλος υπαγάγοντας τα πραγματικά περιστατικά που μόλις αναφέραμε στους παραπάνω κανόνες δικαίου.
- ✓ Ήδη όμως αυτή η συλλογιστική χρήζει συμπλήρωσης. Τα ερωτήματα στις εξετάσεις τοποθετούν συνήθως τον φοιτητή στον ρόλο του δικαστή. Ως εκ τούτου, στην φάση της ερμηνείας, όπου υποστηρίζονται περισσότερες της μίας απόψεις, μια πλήρης απάντηση προαπαιτεί την παράθεση όλων ΚΑΙ την επιλογή της κατά τον λύτη ορθότερης, αφού σε τελική ανάλυση αυτό καλείται να κάνει και ο δικαστής.
- ✓ Στην συνέχεια κρίσιμη είναι η επιλογή της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος που θεωρούμε ότι πληρούται, ομαδοποιώντας τις συμπεριφορές που στρέφονται κατά κάθε εξατομικευμένου εννόμου αγαθού και ακολουθώντας την φυσική χρονική διαδοχή των γεγονότων. Στο στάδιο αυτό ανακύπτουν αναγκαίως οι ακόλουθες ερωτήσεις: Φέρει η συγκεκριμένη συμπεριφορά τα χαρακτηριστικά της πράξης(ανθρώπινη, εξωτερική, εξωτερικευμένη); Τίθεται θέμα συμμετοχής;(Αν ναι, αρχικά εξετάζεται η συμπεριφορά του φυσικού αυτουργού) Πληρούνται τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης, καθώς και η ύπαρξη αντικειμενικού αιτιώδους συνδέσμου(όπου αυτός απαιτείται, δηλαδή επί εγκλημάτων αποτελέσματος); Έχουμε παράλειψη και, αν ναι, πρόκειται για γνώσιο ή διά παραλείψεως τελούμενο έγκλημα(στην τελευταία περίπτωση θυμόμαστε να αναζητήσουμε την ύπαρξη ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης και τον γενεσιουργό λόγο αυτής); Πρόκειται για έγκλημα από αμέλεια;(Αν ναι, στην αντικειμενική υπόσταση θα εξεταστεί και η ύπαρξη του αντικειμενικού σφάλματος του δράστη)
- ✓ Αν πληρούται η αντικειμενική υπόσταση, τεκμαίρεται το καταρχήν άδικο της συμπεριφοράς.Αν όχι, αλλά υπάρχει αρχή εκτέλεσης και εφόσον υπάρχει η απαιτούμενη εκ της υποκειμενικής υποστάσεως υπαιτιότητα, τεκμαίρεται το καταρχήν άδικο -πλέον- της απόπειρας του εγκλήματος. Στο σημείο αυτό πρέπει να εξεταστεί η πιθανότητα πλήρωσης της αντικειμενικής υπόστασης κάποιας παραλλαγής του βασικού εγκλήματος, που θα συρρέει φαινομενικά κατ' ιδέαν και θα υπερισχύει του βασικού(αρχή της ειδικότητας).
- ✓ Αν δεν συντρέχει κάποιος γενικός ή ειδικός λόγος άρσης του αδικού, η πράξη είναι και τελικά άδικη.
- ✓ Αφού διαπιστωθεί η ικανότητα καταλογισμού του δράστη(άλλως, μόνο η επιβολή μέτρου ασφαλείας συγχωρείται), αναζητείται η υπαγωγή της υπαιτιότητας του δράστη στην υποκειμενική υπόσταση του οικείου εγκλήματος. Κατά τον έλεγχο της υπαιτιότητας εξετάζεται η πιθανότητα ύπαρξης πραγματικής πλάνης, που αποκλείει τον δόλο, και τίθεται μόνο ζήτημα για τιμώρηση από αμέλεια(εφόσον βέβαια το εν λόγω έγκλημα τιμωρείται από αμέλεια). Θυμόμαστε ότι η υποκειμενική υπόσταση

προσδιορίζεται είτε ρητά για όλα τα στοιχεία της(π.χ. στα εγλήματα υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης), είτε είναι συναγόμενη από το μάξιμουμ της απειλούμενης ποινής και τα άρθρα 18, 26 ΠΚ(επί κακουργήματος/πλημμελήματος απαιτείται δόλος οποιασδήποτε μορφής, ενώ επί πταίσματος αρκεί αμέλεια), είτε είναι εν μέρει ρητή(π.χ. ειδική υπαιτιότητα για κάποιο στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης) και κατά τα λοιπά συναγόμενη.

- ✓ Αν δεν συντρέχει κάποιος λόγος άρσης του καταλογισμού (π.χ. συγγνωστή νομική πλάνη, κατάσταση ανάγκης του άρθρου 32 ΠΚ), η πράξη είναι και τελικά καταλογιστή.
- ✓ Τέλος ερευνάται αν πληρούται ο ίσως απαιτούμενος εξωτερικός όρος του αξιοποίνου, ή αν συντρέχει κάποιος λόγος άρσης του τιμωρητού, υποχρεωτικός (π.χ. παραγραφή, έμπρακτη μετάνοια, οριστική έλλειψη έγκλησης) ή δυνητικός (π.χ. υπαναχώρηση στο στάδιο της ολοκληρωμένης απόπειρας), καθώς και η δυνατότητα συνδρομής κάποιας ελαφρυντικής περίπτωσης του άρθρου 84 ΠΚ, που θα μεταβάλει το απειλούμενο πλαίσιο ποινής.
- ✓ Στο σημείο αυτό περατώνεται ο έλεγχος για την ποινική ευθύνη του δράστη αυτής της συμπεριφοράς και ακολουθεί η, εν μέρει παρακολουθηματική, ποινική ευθύνη των συμμετόχων του. Η ως άνω μεθοδολογία εφαρμόζεται για τον καθένα, στον βαθμό που τα πραγματικά και νομικά περιστατικά στην υπό κρίση υπόθεση διαφοροποιούνται.
- ✓ Κλείνοντας, ο λύτης οφείλει, σε περίπτωση που κάποιο από τα αναφερόμενα στο πρακτικό πρόσωπα έχει ευθύνη για περισσότερα εγκλήματα(που στις Εφαρμογές είναι μάλλον βέβαιο), να εξετάσει το αληθές ή φαινομενικό της συρροής. Και αν δεχτεί ότι η συρροή είναι φαινομενική, θα πρέπει να την δικαιολογήσει με κάποια απ' τις αρχές της(ειδικότητα, απορρόφηση, επικουρικότητα). Αν δεχτεί ότι είναι αληθινή, θα πρέπει να αποφασίσει για τον τρόπο σχηματισμού της συνολικής ποινής, δηλαδή αν πρόκειται για κατ' ιδέαν ή πραγματική συρροή. Στην τελευταία περίπτωση, πρέπει να αποφανθεί περαιτέρω και για το αν υπάρχει η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 98 ΠΚ για το κατ' εξακολούθηση έγκλημα.